

CONSIDERAȚII PRIVIND REPARAREA PREJUDICIULUI MATERIAL ȘI MORAL CAUZAT SALARIATULUI ÎN URMA PRIVĂRII ILEGALE DE POSIBILITATEA DE A MUNCII

Tudor CAPȘA,

doctor în drept, conferențiar universitar la Universitatea de Stat din Comrat

SUMMARY

The article is devoted to legal issues-practical aims material and moral damage caused to the employee; retention of social insurance contributions binding material and moral damages amount in this case; legal remedies regarding the correct application of the legal rules governing the matter in question.

Keywords: material and moral damages; retention of social insurance contributions; legal enforcement

REZUMAT

Articolul este dedicat unor aspecte juridico-practice care vizează repararea prejudiciului material și moral cauzat salariatului; reținerea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii din suma prejudiciilor material și moral; căile legale privind aplicarea corectă a normelor juridice care reglementează problema în cauză.

Cuvinte-cheie: repararea prejudiciului material și moral; reținerea contribuțiilor de asigurări sociale de stat; aplicarea normelor juridice

Întroducere. În urma soluționării unor categorii de litigii individuale de muncă, instanțele de judecată din Republica Moldova (RM) sînt în drept să oblige angajatorii să repare atît prejudiciul material, cît și cel moral cauzate salariatului. Astfel, conform art. 329 alin. (1) din Codul muncii (CM) al RM [1], angajatorul este obligat să repare integral prejudiciul material și cel moral cauzate salariatului în legătură cu îndeplinirea de către acesta a obligațiilor de muncă sau ca rezultat al *privării ilegale de posibilitatea de a muncii*.

Rezultate și discuții. Din cu-prinsul dispozițiilor art. 330 alin. (1) din CM se rezumă că angajatorul este obligat să repare prejudiciile material și moral pricinuite salariatului în toate cazurile privării ilegale de posibilitatea de a muncii, inclusiv **în caz de:** refuz neîntemeiat de angajare; eliberare ilegală din serviciu sau transfer ilegal la o altă muncă; staționare a unității din vina angajatorului, cu excepția perioadei șomajului tehnic (art. 80 CM); reținere a eliberării carnetului de muncă; reținere a plății salariului; reținere a tuturor plăților sau a unora dintre ele în caz de eliberare din serviciu; răspîndire, prin orice mijloace (de informare în masă,

referințe scrise etc.), a informațiilor calomnioase despre salariat; neîndeplinire în termen a hotărîrii organului competent de jurisdicție a muncii care a soluționat un litigiu (conflict) avînd ca obiect privarea de posibilitatea de a muncii.

La acest capitol se cere de accentuat că în literatură de specialitate este formulat punctul de vedere potrivit căruia **”în raporturile de muncă dreptul la repararea prejudiciului moral îl are doar salariatul, dar nu și angajatorul (ceea ce, într-o anumită măsură, constituie o abatere de la principiul general al egalității părților, conform art. 17 lit. b) CM)”**[2, p. 71].

Totodată e de precizat că, potrivit pct. 4 din Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 11 din 3 octombrie 2005 ”Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează obligația uneia dintre părțile contractului individual de muncă de a repara prejudicial cauzat celeilalte părți”, pentru tragerea la răspundere a angajatorului este necesară constatarea existenței cumulative a **următoarelor elemente:**

- să existe fapta ilicită a angajatorului, atunci cînd acesta este persoană fizică autorizată în modul prevăzut de lege, iar dacă angaja-

torul este persoană juridică, fapta ilicită poate să fie săvîrșită de către organele de conducere sau de oricare dintre salariați în calitate de persoane prepuse;

- salariatul să fi suferit un prejudiciu material și/sau moral în legătură cu prestarea muncii;

- să existe o legătură de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciul cauzat;

- să existe culpa angajatorului. Aceasta este în mod relativ prezumată, angajatorul avînd posibilitatea să demonstreze existența unei împrejurări cu caracter de forță majoră, care nu i se impută, conform normelor legale [3].

În legătură cu repararea prejudiciilor material și moral în cazurile specificate supra apare necesitatea elucidării aspectului social-juridic ce ține de mecanismul privind reținerea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii din suma prejudiciilor vizate achitate salariatului.

Analiza juridică a conținutului normelor invocate din CM, pe de o parte, și a dispozițiilor actelor legislative privitor la bugetul asigurărilor sociale de stat adoptate de legiutor anual conform art. 131 alin. (1)-(3) din Constituția RM [4], art. 46 din Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar

nr. 847 din 24 mai 1996 [5] și art. 54 din Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25 iulie 2014 [6], pe de altă parte, permite a constata existența unor neconcordanțe esențiale între aceste prevederi legale, fapt ce impune obiectiv necesitatea examinării detaliate a aspectelor de drept la acest subiect, pentru a evita apariția posibilelor/potențialelor litigii individuale de muncă.

Astfel, în contextul celor relateate, norma art. 5 alin. (1) din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2014 nr. 329 din 23 decembrie 2013 (în continuare – Legea nr. 329/2013) [7], normă aplicată de altfel și în anii precedenți, statornicește că contribuția individuală de asigurări sociale de stat obligatorii datorată de salariații asigurați, angajați prin contract individual de muncă, se stabilește în mărime de 6% din salariul lunar și din celelalte recompense.

În cazul dat, la **celelalte recompense** se referă, de asemenea, suma prejudiciilor material și moral, deoarece, conform prevederilor anexe nr. 5 la Legea nr. 329/2013, o astfel de sumă nu intră expres în categoria veniturilor din care **nu se calculează** contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii. De remarcat că, potrivit pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013, în categoria veniturilor din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii intră doar compensațiile sau despăgubirile pentru **daunele materiale și pagubele morale**.

Astfel, atât suma **prejudiciului material**, cât și suma **prejudiciului moral**, din punct de vedere juridic nu fac parte din categoria veniturilor din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii, deoarece aceste sume formal **nu se încadrează** în noțiunea de **compensații sau despăgubiri pentru daunele materiale și pagubele morale**. În noțiunea respectivă se încadrează într-o anumită măsură

ră doar plățile ce fac parte din repararea de către angajator a prejudiciului cauzat salariatului **transferat sau eliberat nelegitim din serviciu**, în cazul restabilirii lui la locul de muncă precedent conform art. 90 alin. (1)–(2) CM, **și anume**:

- plata obligatorie a unei despăgubiri pentru întreaga perioadă de absență forțată de la muncă într-o mărime nu mai mică decât salariul mediu al salariatului pentru această perioadă;

- compensarea cheltuielilor suplimentare legate de contestarea transferului sau a eliberării din serviciu (consultarea specialiștilor, cheltuielile de judecată etc.);

- compensarea prejudiciului moral cauzat salariatului.

Trebuie, însă, de precizat că despăgubirile și compensările invocate mai sus se referă exclusiv la repararea prejudiciului în cazul restabilirii la locul de muncă a salariatului transferat ilegal la o altă muncă permanentă în cadrul aceleiași unități (art. 74 CM) sau eliberat nelegitim din serviciu (art. 81 CM), dar nu la repararea prejudiciului material și/sau prejudiciului moral pricinuit salariatului în cazurile stipulate în art. 330 alin. (1) lit. a), c), d), e), g) și h) din CM.

De remarcat că noțiunile de **prejudiciu material** și **prejudiciu moral**, care necesită a fi reparate în baza art. 329–330 alin. (1) lit. a), c)–h) CM ca urmare a privării ilegale a salariatului de posibilitatea de a munci, precum și noțiunea de prejudiciu moral ce se repară în temeiul art. 1422 din Codul civil (CC) [8], din punct de vedere principal juridic, aceste noțiuni nu sînt identice în mod automat cu noțiunile de compensații sau despăgubiri pentru **daunele materiale și pagubele morale**, cuprinse în pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013, ce fac parte din categoria veniturilor din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii.

Altfel spus, la noțiunile de **daune materiale** ori de **pagube morale**,

invocate în pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013 (ca venituri din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii), nu pot fi atribuite sub aspect lexico-juridic noțiunile de **prejudiciu material** sau **prejudiciu moral**, reparat în baza art. 329–330 alin. (1) lit. a), c)–h) CM ori a art. 1422 CC (deși, la prima vedere, aceste noțiuni par a fi aproape identice), ca venituri din care se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii.

În acest sens, este de menționat că, potrivit Dicționarului de sinonime, cuvîntul „**daună**” este sinonim cu cuvintele: *pagubă, prejudiciu, despăgubire*, iar cuvîntul „**pagubă**” – cu cuvintele: *daună, pierdere, prejudiciu, stricăciune, pricaz, vătămăre, smintă, sminteală, ștetă, scădere, stricare, stricătură, vătămătură, pierdere, pîrleală*. La rîndul său, cuvîntul „**prejudiciu**” este sinonim cu cuvintele: *pagubă, daună, lezare, judecată* [9].

Dar o astfel de constatare lexicală nu permite legal ca termenul juridic **daune materiale** să fie echivalat strict și univoc doar cu termenul juridic **prejudiciu material**, deoarece ambii termeni au, după cum se vede, mai multe sensuri. La fel, nici termenul juridic **pagube morale** nu poate fi un echivalent strict și exclusiv al termenului juridic **prejudiciu moral**, dat fiind faptul că ambii termeni conțin, după cum se observă, o diversitate de sensuri.

Așadar, între dispozițiile pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013, pe de o parte, și normele art. 329–330 alin. (1) lit. a), c)–h) CM și ale art. 1422 CC, pe de altă parte, există o discrepanță principală și evidentă, fapt ce face, în consecință, imposibilă sub aspect juridic aplicarea corectă în practică a acestor dispoziții, deoarece ele nu se regăsesc textual și cu maximă exactitate în cuprinsul normelor legale din cele două coduri menționate (CM și CC).

Este de menționat suplimentar că, potrivit normei art. 2 alin. (2)

CM, prezentul cod se aplică și rapoarturilor de muncă reglementate prin alte legi organice. Altfel zis, noțiunile de *prejudiciu material* și *prejudiciu moral*, cuprinse în art. 329–330 alin. (1) lit. a), c)–h) CM, se încadrează în cerințele art. 5 alin. (1) din Legea nr. 329/2013, deoarece acestea fac parte din categoria „*celelalte recompense*”, din care se reține contribuția individuală de asigurări sociale de stat obligatorii în mărime de 6%.

Prin urmare, atât *prejudiciul material*, cât și *prejudiciul moral* nu pot fi excluse juridic din categoria veniturilor din care se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii. La acest capitol se cere totuși de subliniat că dispozițiile pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013, traduse de legiuitor din limba de stat în limba rusă (*компенсации или возмещения материального и морального ущерба*), coincid textual cu normele art. 329–330 CM (*возмещение материального и морального ущерба*), dar nu coincid lexical cu norma art. 1422 CC (*возмещение морального вреда*). Într-o astfel de situație controversată trebuie de avut în vedere că, în caz de existență a unor discrepanțe ale normelor legale expuse în limba de stat și cele traduse în limba rusă, au prioritate normele legale expuse în limba de stat, care, potrivit art. 13 alin. (1) din Constituția RM, are statutul *limbii de stat a țării*.

Unica ieșire legală și corectă din situația dificilă/controversată examinată este *armonizarea*, fără reținere, de către legiuitor a dispozițiilor art. 5 alin. (1) și ale pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013 cu normele art. 329–330 alin. (1) lit. a), c)–h) CM (prin operarea modificărilor necesare în Legea nr. 329/2013) sau *interpretarea* oficială a acestor dispoziții, în scopul asigurării unității reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării, conform art. 66 lit. c) din Constituție și art. 43 alin. (2) din Legea pri-

vind actele legislative nr. 780 din 27 decembrie 2001 [10].

Totodată, în cazul dat, persoanele interesate pot solicita de la comisiile permanente/parlamentare de resort (de pildă, de la Comisia juridică, numiri și imunități și/sau de la Comisia protecție socială, sănătate și familie) un *aviz consultativ în vederea asigurării aplicării uniforme a legislației*, conform art. 27 alin. (3) din Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr. 797 din 2 aprilie 1996 [11].

Referitor la latura problemei ce ține de reținerea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii din suma prejudiciului material și celui moral plătit, este necesar de precizat că, în principiu, compensațiile sau despăgubirile pentru *daunele materiale și pagubele morale* (la care nu se raportează prejudiciul material/moral) fac parte din veniturie din care *nu se calculează* contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii.

Concluzii. Așadar, pornind de la cuprinsul/sinteza tuturor normelor legale invocate și explicate supra, se poate concluziona că, potrivit dispozițiilor pct. 37 din anexa nr. 5 la Legea nr. 329/2013, compensațiile sau despăgubirile pentru *daunele materiale și pagubele morale* fac parte din veniturie din care nu se calculează contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii (la care se referă inclusiv despăgubirile și compensările achitate potrivit art. 90 alin. (1)–(2) din CM).

Totodată, la compensațiile sau despăgubirile pentru *daunele materiale și pagubele morale* menționate nu pot fi raportate sumele *prejudiciului material* și/sau ale *prejudiciului moral* reparat în temeiul normelor art. 329–330 alin. (1) lit. a), c)–h) CM și ale art. 1422 CC.

Prin urmare, reținerea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii se va efectua din întreaga sumă a prejudiciilor material și moral care va fi achitată salariatului de către angajator.

Totodată, e necesar de remarcat că în cazul de față este posibilă aplicarea de către angajator/contabilitate, prin *analogie*, a unui principiu juridic fundamental cuprins în art. 11 alin. (1) din Codul fiscal [12], conform căruia toate îndoiele apărute la aplicarea legislației fiscale *se vor interpreta în favoarea contribuabilului*.

Mai mult ca atât, principiul juridic fundamental invocat poate fi aplicat *în sensul nereținerii contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii din suma prejudiciului material și celui moral*, pornind de la logica normelor art. 2 lit. b) al Legii privind revizuirea și optimizarea cadrului normativ de reglementare a activității de întreprinzător nr. 424 din 16 decembrie 2004 [13] și art. 16 alin. (6) lit. c) al Legii cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător nr. 235 din 20 iulie 2006 [14], conform cărora toate organele de control, la care se referă inclusiv Inspectoratul de Stat al Muncii și Casa Națională de Asigurări Sociale, conform anexei la Legea privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător nr. 131 din 8 iunie 2012 [15], în procesul controlului urmează a se conduce de principiul tratării în favoarea întreprinzătorului/angajatorului a îndoielilor apărute la aplicarea unor prevederi ale legislației (inclusiv a normelor legislației muncii și asigurărilor sociale de stat).

Referințe bibliografice

1. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159–162, art. 648.
2. Capșa Tudor. Comentariu științifico-practic la Codul muncii al Republicii Moldova. În: Dreptul muncii, 2010, nr. 5-6.
3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 11 din 3 octombrie 2005 ”Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a le-

gislației ce reglementează obligația uneia dintre părțile contractului individual de muncă de a repara prejudicial cauzat celeilalte părți”. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr. 2.

4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1, art. 1.

5. Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar nr. 847 din 24 mai 1996, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, ediție specială.

6. Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181 din 25 iulie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 223-230, art. 519.

7. Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2014 nr. 329 din 23 decembrie 2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 17-23, art. 50.

8. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 6 iunie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86, art. 661.

9. Dicționar de sinonime Online: www.dictionardesinonime.ro.

10. Legea privind actele legislative nr. 780 din 27 decembrie 2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 36-38, art. 210.

11. Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797 din 2 aprilie 1996, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 50, art. 237.

12. Codul fiscal nr. 1163 din 24 aprilie 1997, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, ediție specială din 8 februarie 2007.

13. Legea privind revizuirea și optimizarea cadrului normativ de reglementare a activității de întreprinzător nr. 424 din 16 decembrie 2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 1-4, art. 16.

14. Legea cu privire la principiile de bază de reglementare a activității de întreprinzător nr. 235 din 20 iulie 2006. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 126-130, art. 627.

15. Legea privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător nr. 131 din 8 iunie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 181-184, art. 595.

DREPTUL LA LIBERTATEA DE RELIGIE, „FONS” ȘI „FUNDAMENTUM” AL CELORLALTE LIBERTĂȚI ALE OMULUI

Prof. univ. dr. Nicolae V. DURĂ,
membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din
România, Universitatea „Ovidius” din Constanța, România

SUMMARY

The human right to the freedom to manifest his/her religion or religious faith, which has been evident since his/her creation, is not only the first historical form of freedom of opinion and thought, but also the basis of all human fundamental freedoms, including the freedom of conscience.

Unfortunately, most of the EU Member constitutionalists – who are still uninitiated in the doctrine of natural law regarding the status of the two freedoms, i.e. of religion and of conscience – still support an obsolete doctrine, propagated by the French Revolution (1789) and by the Bolshevik Revolution (1917), according to which the religious freedom stems from the freedom of conscience, which would actually represent – in their opinion – its source and grounds, hence the need to revise and reformulate the constitutional text in the spirit of the “Jus naturale”.

Keywords: The right to the freedom of religion, the right to the freedom of conscience, natural law, secularism, neutrality

REZUMAT

Dreptul la libertatea omului de a-și manifesta religia sau credința sa religioasă, care s-a învederat odată cu crearea acestuia, este nu numai prima formă istorică a libertății de opinie și de gândire, ci și temeiul tuturor libertăților fundamentale ale omului, inclusiv deci și al libertății de conștiință.

Din nefericire, o mare parte dintre constituționaliștii statelor UE, cărora le este încă străină doctrina dreptului natural privind statutul juridic al celor două libertăți, id est religioasă și de conștiință, continuă să fie partizanii unei doctrine revoluate, și anume a celei propagate de Revoluția Franceză (1789) și de Revoluția Bolșevică (1917), potrivit căreia libertatea religioasă decurge din libertatea de conștiință, care ar fi de fapt – după părerea domniilor lor – sursa și temeiul acesteia, de unde și necesitatea revizuirii și reformulării textului constituțional în spiritul lui „Jus naturale”.

Cuvinte-cheie: dreptul la libertatea religioasă, dreptul la libertatea de conștiință, drept natural, laicitate, neutralitate

După cel de al Doilea Război Mondial, *dreptul la libertatea de religie* a fost prevăzut în mod expres atât de dreptul internațional, cât și de cel european. Ca mărturie evidentă, spre exemplificare menționăm: Carta Națiunilor Unite, semnată la San Francisco la 26 iunie 1945 și intrată în vigoare la 24 octombrie 1945 (cf. art. 18); Pactul Internațional referitor la drepturile civile și politice, intrat în vigoare la 23 martie 1976 (cf. art. 18 al. i); Convenția pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului (Roma, 1950); Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (din anul 2000) etc.

În toate aceste instrumente internaționale și europene – care au forța lui „Jus cogens” – dreptul la libertatea de religie nu este prevăzut ca un drept inerent dreptului la libertatea de conștiință, sau ca o parte a conținutului acestuia, or înscris în aria de manifestare a acestei libertăți – așa după cum afirmă încă unii constituționaliști –, ci ca un drept de sine stătător, cu un statut juridic egal celorlalte două drepturi sau libertăți, id est „de gândire” și „de conștiință”.

Despre libertatea de religie, unii juriști europeni au afirmat însă, cu îndreptățire, că aceasta a „constituit prima formă istorică a libertății de